

А. В. Череп,
д. е. н., професор, Академік академії економічних наук України,
декан економічного факультету, Запорізький національний університет
О. О. Коробов,
студент 4 курсу Запорізького національного університету,
спеціальність "фінанси і кредит"

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВ РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БІЗНЕС-ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА

A. Cherep,
Ph.D., Professor, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine,
Dean of the Faculty of Economics, Zaporizhzhuan National University
A. Korobov,
4th year student of Zaporizhzhuan National University, specialty "Finance and Credit"

RESEARCH OF THE BASICS OF INVESTMENT BUSINESS PLAN

Актуальність даної теми роботи полягає у тому, що країна наша знаходиться у процесі розвитку, для якого потрібно застосовувати залучення коштів з різних джерел: інвестиційні іноземні фонди, кошти приватних інвесторів і особливо іноземні інвестиції. Тобто розробка і оцінка інвестиційного проекту займає одне з перших місць за умови успішної реалізації цього проекту в житті.

The relevance of this topic is that our country is in the process of development, to which should be used to raise funds from various sources: foreign investment funds, private investors, especially foreign investment. That is, the development and evaluation of the project is one of the first places in the condition of successful implementation of the project.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний проект, фінансовий стан, показники рентабельності і прибутковості, бізнес-план.

Key words: investment, investment projects, financial position, profit margins and profitability, business plan.

МЕТА СТАТТІ

Метою роботи є аналіз розробки бізнес-планів інвестиційних проектів із залучення іноземних інвестицій.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають між підприємством і його контрагентами в процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Інформаційною базою дослідження є підручники, навчальні посібники

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бізнес-проект є організаційною формою реалізації процесу інвестування. Це поняття охоплює як стратегічне планування інвестиційної діяльності, так і практичну реалізацію щоденного оперативного управління нею.

Для того щоб повніше охопити багатофункціональність поняття "інвестиційний проект", визначимо його у двох аспектах: як документ і як конкретні дії інвестора щодо реалізації своїх інвестиційних намірів.

Згідно з першим аспектом інвестиційний проект — це спеціально підготовлена документація з максимально повним описом і обґрунтуванням усіх особливостей майбутнього інвестування. У такому розумінні проект є документованим інвестиційним планом.

Щодо другого аспекту інвестиційний проект — це комплекс заходів, які здійснює інвестор з метою реалізації свого плану нарощування капіталу. Дії інвестора мають бути оптимальними для досягнення поставлених цілей при обмеженні часових, фінансових і матеріальних ресурсів.

Двохаспектне визначення інвестиційного проекту дає змогу надалі точніше й повніше окреслити питання його розробки та експертизи. На відміну від поняття "інвестиційний проект" під терміном "бізнес-план" розуміють документ, що містить лише економічний план реалізації проекту та його обґрунтування. Бізнес-план є складовою інвестиційного проекту.

Аналіз інвестиційних проектів здійснюють з урахуванням сукупності важливих моментів, що формують

розмаїття і типову послідовність операцій розробки й оцінки проекту.

Дані кроки можна об'єднати у три агреговані фази: передінвестиційна (розробка проекту як документа), інвестиційна (формування активів проекту "під ключ") і експлуатаційна (запуск та господарська експлуатація активів і регулярне отримання поточного прибутку, повернення вкладених коштів) (рис. 1).

Загальна схема проектного аналізу складається з таких етапів:

1. Попередній аналіз інвестиційної ідеї.
2. Ідентифікація проекту (регіон, галузь, роль проекту з урахуванням місцевих умов, масштаб проекту, базове підприємство).
3. Інституціональний аналіз (зовнішні умови, юридичні й адміністративні аспекти проекту).

4. Аналіз технічної бази проекту (передбачений виробничий апарат, технологія, організація виробництва та зберігання продукції).

5. Комерційний аналіз проекту (співвідношення проекту і ринків його продукції, реалістичність прогнозів збуту, достатність ресурсів, можливість управління ресурсами та витратами).

6. Фінансовий аналіз (можливість одержання поточного прибутку, збалансованість грошових потоків, достатність коштів, здатність розрахуватися з кредиторами проекту, можливість повернення вкладеного капіталу).

7. Соціальний аналіз (вплив проекту на людей, які працюють над проектом, оцінка впливу проекту на екологію).

8. Економічний аналіз (цінність проекту для суспільства і країни, оцінка впливу проекту на соціально-економічну ситуацію у країні та регіоні).

9. Аналіз запропонованої інвестором системи управління проектом і можливостей досягнення поставлених у проекті цілей.

10. Формування комплексної оцінки інвестиційного проекту (з урахуванням оцінок наведених сфер впливу проекту) і рекомендацій інвестору щодо ухвалення рішення про реалізацію його інвестиційного наміру, поданого у вигляді проекту [1, с. 108].

Аналіз інвестиційних проектів як предмет вивчення є сукупністю прийомів і рекомендацій щодо розробки й експертизи проекту з метою визначення ступеня його повноти, вірогідності, реалістичності й доцільності.

Однозначного погляду щодо класифікації за ознаками інвестиційних проектів не існує. Інвестиційні проекти, які розробляються в розрізі окремих форм реального інвестування підприємства, класифікуються за певною низкою ознак (рис. 2) або ж можна навести іншу класифікацію:

- виробничі;
- науково-технічні;

Рис. 1. Фази і стадії проектного циклу

- комерційні;
  - фінансові;
  - економічні;
  - соціально-економічні [3, с. 98].
- Форма та зміст інвестиційних проектів можуть бути

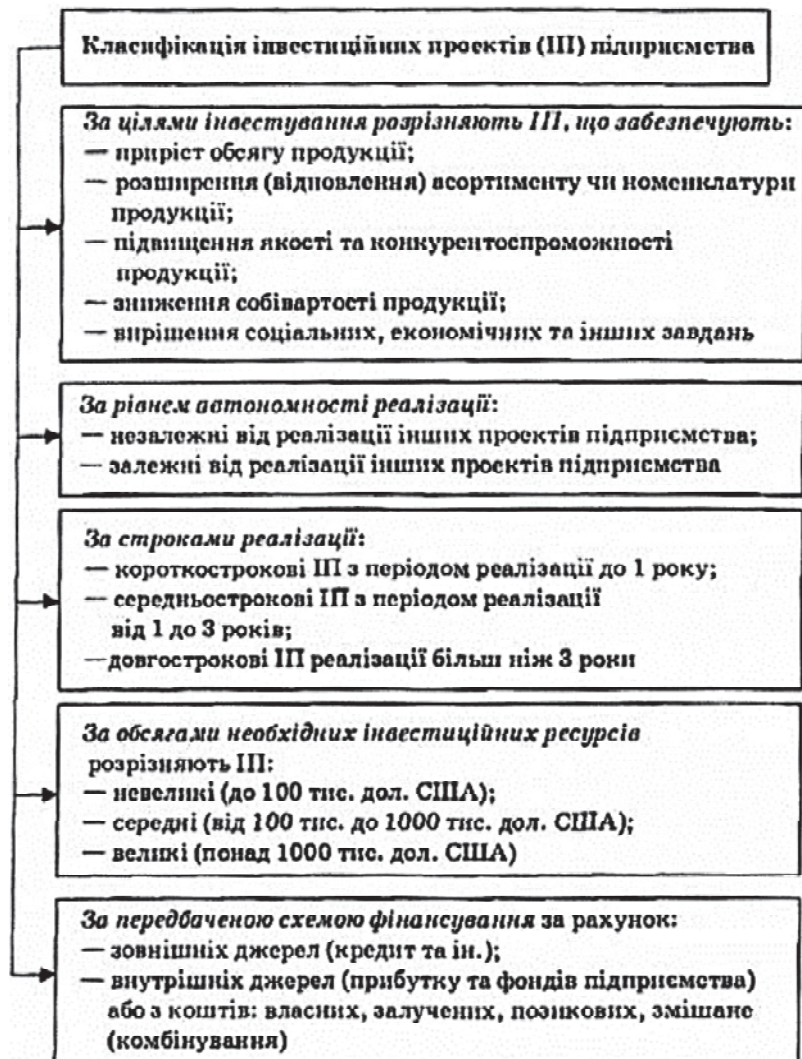

Рис. 2. Класифікація інвестиційних проектів

Рис. 3. Основні показники аналізу інвестиційної привабливості підприємства відповідно до джерела авансованих коштів

найрізноманітнішими — від плану будівництва нового підприємства до оцінки доцільності придбання нерухомого майна.

Інвестиційний проект є первинною організаційною ланкою інвестиційної діяльності. Слід розглянути технологію розробки проекту як документованого плану дій інвестора, що містить максимально повний опис і обґрунтування запланованого використання коштів з метою їх нарощування.

Проект слід розглядати як сукупність таких складових:

- економічний опис — бізнес-план і матеріали для його обґрунтування;
- технічна документація;
- технологічна документація;
- контрактне супроводження — набір укладених або підготовлених контрактів (договорів) або інших форм закріплення майбутніх відносин між учасниками проекту;
- експертне супроводження — набір експертних висновків, оцінок або інших форм подання думок фахівців (фізичних або юридичних осіб), компетентних в оцінці процесів і явищ, з якими буде пов'язана реалізація проекту;
- інші документи, їх копії або аналітичні матеріали, що характеризують учасників проекту, ситуацію на ринку, установчі документи підприємств, копії звітів підприємств щодо фінансово-господарської діяльності, прогнози, свідоцтва про право власності на майно, нормативно-законодавчі акти державного та місцевого рівня, що впливають на проект [4, с.108].

Проект потрібен безпосередньо інвесторові. У проекті відбиваються наміри інвестора, про які мають знати всі зацікавлені особи: партнери, банки, майбутні споживачі, преса, громадськість, трудовий колектив, органи влади, акціонери та ін.

Розробка інвестиційного проекту включає ряд етапів, кожен з яких в тому або іншому ступені обов'язковий для вироблення обґрунтованого рішення.

Таким чином, ми зауважуємо, що ухвалення рішень інвестиційного характеру, як і будь-який інший вид управлінської діяльності, ґрунтується на використанні

різних формалізованих і неформалізованих методів і критеріїв. Ступінь їх поєднання визначається різними обставинами, у тому числі і тим з них, наскільки менеджер знайомий з наявним апаратом, вживаним в тому або іншому конкретному випадку.

Якого-небудь універсального методу, придатного для всіх випадків життя, не існує. Ймовірно, управління все ж таки більшою мірою є мистецтвом, чим наукою. Проте маючи деякі оцінки, отримані формалізованими методами, нехай навіть до певної міри умовні, легко ухвалювати остаточні рішення.

Щодо аналізу інвестиційної привабливості підприємства, то з урахуванням ситуації, яка склалася не тільки на теренах нашої держави, але й за її межами розвиток діяльності багатьох підприємств та галузей стає під загрозу. Втручання держави в даний процес не може в повній мірі врегулювати відносини між господарюючими суб'єктами, оскільки як і економічна, так і

політична ситуація знаходиться у кризовому стані.

Закриваються підприємства, знищується середній та малий бізнес, скорочується діяльність великих підприємств, інвестори відмовляються вкладати капітал в будь-які підприємства через нестабільність курсу іноземної валюти.

Також зазнають великих втрат корпорації, оскільки існує зв'язок між економічною діяльністю, обсягом продажу акцій, доходами корпорацій і курсом акцій. Валютна нестабільність призводить до суттєвих збитків.

Основною причиною цього є віртуалізація економіки, яка створена за рахунок фондового ринку. Оскільки саме за допомогою фондового ринку відбувалося нарощування вартості підприємства, шляхом підняття цін на акції.

Але дана ціна не була забезпечена жодним матеріальним активом, тому при досить високій вартості підприємства, воно могло бути цілковитим банкрутом. Дана ситуація притаманна компаніям країн, де розвинутий фондовий ринок. Україна до них не належить, але теж потерпає від руйнівної сили кризи. Оскільки сучасний стан економічного розвитку країни в цілому характеризується високим рівнем зносу основних засобів досить низьким рівнем капіталізації підприємств, виникає необхідність стимулювання росту інвестицій в основний капітал підприємств, оскільки саме інвестиції забезпечують підвищення рівня розвитку економіки. В наслідок цього зростає необхідність проведення аналізу інвестиційної привабливості підприємств з метою визначення у здійсненні інвестицій.

Основними етапами проведення аналізу у економічній літературі є експрес-аналіз та поглиблений аналіз діяльності підприємства. Але дані напрями аналізу можуть забезпечити лише внутрішнє прийняття рішення — потреба в інвестиціях, визначення виду інвестицій (реальних чи фінансових), методи залучення інвестицій (шляхом авансування коштів у капітал підприємства, чи залучення кредитів). Але для інвесторів дані показники є недостатніми, оскільки методика визначення доцільності вкладення інвестицій в підприємство буде різнитися через те, що інвесторів цікавлять, в більшій мірі, показники прибутків, доходів, витрат, капіталу,

кількості акцій та динаміка активів, зобов'язань, доходів і витрат. Кредитори ж більше зацікавлені у результатах показників платоспроможності, ліквідності, стійкості. Це спричинено рядом чинників, які наведені на рис. 3.

У результаті аналізу економічної літератури стало зрозуміло, що основними методами визначення інвестиційної привабливості підприємства є загалом інтегральна оцінка інвестиційної привабливості, затверджена наказом Агенства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23 лютого 1998 р. № 22 [6, с. 44].

Сутність вищенаведеної методики полягає у проведенні аналізу за такими етапами:

- оцінка фінансового стану об'єкта інвестування;
- визначення вагомості групових та одиничних показників на основі експертних оцінок;
- визначення частки розмаху варіаційної множини;
- визначення ранжированого значення за кожним показником;
- розрахунок інтегрального показника інвестиційної привабливості.

Дана методика має свої недоліки, зокрема у тому, що не враховує міжгалузеву специфіку діяльності підприємств. Наприклад, для одних підприємств ознакою нормального функціонування та розвитку є перевищення необоротних активів над оборотними активами, то для інших дана ознака може бути сигналом неплатоспроможності та банкрутства. Або ж не враховуються фактори сезонності виробництва, державна підтримка підприємства. Для аналізу аграрних підприємств взагалі не взято до уваги такий необхідний об'єкт як земля, яка є основним активом для даної галузі.

Фінансовий аналіз оцінки інвестиційної привабливості підприємства за даною методикою є досить громіздким, оскільки передбачає розрахунок понад сорок показників за напрямками господарської діяльності підприємства. Отримані результати потребують обробки та узагальнення для визначення більш вагомих показників, для чого залучаються експерти (що тягне за собою додаткові витрати).

Досить часто виникають ситуації, коли показники різних блоків суперечать один одному, відображаючи протилежну тенденцію стану підприємства, через що неможливо його оцінити в кінцевому результаті.

Також розрізняють такі методи як внутрішня норма рентабельності, метод періоду повернення вкладання інвестицій, балансова норма рентабельності, індекс прибутковості, метод чистої сьогоdnішньої вартості.

Щодо основних положень бізнес-плану по залученню іноземних інвестицій, то у першому розділі аналізованого інвестиційного проекту стисло викладають суть проекту: мету, обсяг інвестиційних витрат, технологію виробництва, доходи, окупність, ефективність, характер продукції, реальність збуту, можливих учасників, очікувані результати. Завдання цього розділу — на кількох сторінках подати основну інформацію, зацікавити партнерів і довести переваги проекту.

У наступних розділах ґрунтовно і послідовно розкривають зміст проекту за основними аспектами і заплановані дії щодо його реалізації. Розглянемо стисло зміст цих розділів нижче.

Маркетинговий план проекту:

- опис продукції (послуг), що має вироблятися за проектом; відмінність від типової продукції, що є на ринку;

- характеристика якості продукції, обґрунтування її переваг і загальної конкурентоспроможності;

- особливі якості продукції проекту;
- умови (патенти, авторські права) технічної та інтелектуальної захищеності продукції;

- обґрунтування прогнозованої ціни продукції чи послуг;

- прогнозовані обсяги можливої реалізації продукції;

- рівень конкуренції на ринку продукції проекту;
- потенційні споживачі продукції (юридичні та фізичні особи);

- порівняння з продукцією конкурентів на ринку (переваги та можливі слабкі місця).

Організаційно-виробничий план:

- номенклатура продукції та послуг, що вироблятимуться за проектом;

- обсяг виробництва за видами продукції (або за кожною номенклатурною позицією) та періодами часу;

- календарний план виробництва на наступні два-три роки, який розробляють щомісяця або щотижня;

- забезпеченість виробництва матеріально-технічними ресурсами (номенклатура, кількість, ціна, загальні витрати, постачальники, можливість отримання, договори на постачання);

- календарні (щомісячні) плани забезпечення виробництва матеріально-технічними ресурсами;

- система контролю якості продукції;

- місця і умови зберігання матеріально-технічних ресурсів;

- умови і календарні графіки зберігання готової продукції на складах;

- вплив виробництва на зовнішнє середовище.

Соціальні аспекти проекту:

- організаційна схема управління підприємством, перелік підрозділів і характер взаємодії між ними (технологічної або інформаційно-функціональної);

- керівники, їхня службова характеристика, ділові якості та об'єктивні дані;

- штатний розпис, посадові обов'язки, вимоги до кваліфікації, спеціальності працівників, розподіл відповідальності між менеджерами;

- посадові оклади або прогнозовані рівні заробітної плати, середній рівень оплати праці на одного працюючого за проектом;

- потреба в навчанні персоналу, періодичність та обсяги витрат, пов'язаних з підвищенням кваліфікації працівників;

- система мотивації та умови стимулювання праці, особливо керівних працівників усіх рівнів;

- умови праці, заходи з охорони праці та запобігання травматизму;

- витрати на соціально-культурні заходи для персоналу.

План інвестування:

- обсяги та напрями інвестиційних витрат;

- кошторис інвестиційних витрат;

- використання місцевої інженерної інфраструктури (шляхи, енерго-, водопостачання, каналізаційна мережа, очисні споруди);

- технічна база підприємства;

- інженерне обслуговування технічної бази проекту;

- обсяги та джерела фінансування інвестицій;

- обсяг і структура основних фондів;

- юридична форма реалізації проекту, форма власності на основні фонди проекту та інші активи;

— базове для проекту підприємство, розподіл повноважень і прав власності між інвестором і базовим підприємством [5].

Фінансові аспекти:

- очікувані у прогнозованому періоді доходи від реалізації продукції та послуг;
- витрати на виробництво;
- обсяги доходів і витрат підприємства;
- деталізований у часі прогноз грошових потоків за проектом;
- прогноз активів і пасивів проекту із щоквартальною динамікою;
- обсяги прибутку і напрями його використання;
- порядок фінансування та обсяги позик, потрібних для реалізації проекту;
- терміни і графік повернення позик;
- пропозиції щодо умов залучення позикових коштів і порядок розрахунків за фінансовими зобов'язаннями.

Ризики проекту:

- опис проблем, що можуть виникнути при реалізації проекту і вплинути на очікувану його прибутковість;
- кількісна оцінка рівня ризику на основі варіантних розрахунків прогнозованої доходності проекту;
- аналіз чутливості результатів інвестування до факторів, урахованих у розрахунку ефективності проекту;
- виявлення та оцінка факторів ризику, що найбільшою мірою загрожують проекту;
- план можливих дій щодо нейтралізації негативних факторів або своєчасного страхування від наслідків негативних подій;
- оцінка ефективності інвестицій за умов можливого (найсприятливішого або найнесприятливішого) розвитку подій, розподіл імовірностей успішного здійснення інвестиційних намірів інвесторів.

Організація управління проектом:

- визначення етапів або робіт, потрібних для здійснення проекту;
- призначення відповідальних менеджерів для управління кожним етапом або роботою;
- система мотивації для виконавців;
- календарні плани виконання робіт;
- бюджет капітальних витрат і джерел їх фінансування;
- бюджет поточних доходів і витрат за проектом;
- план організації моніторингу за відхиленням від плану робіт;
- плани та організація подолання можливих відхилень від планових показників-орієнтирів;
- критерії прийняття рішення щодо виходу з проекту та мінімізації збитків;

Обґрунтування ефективності проекту:

- розрахунок загальної доходності проекту;
- вибір критеріїв для оцінки проекту;
- обґрунтування норми дисконтування для приведення грошових потоків до єдиного еквівалента;
- розрахунок чистої приведеної вартості проекту;
- розрахунок рентабельності проекту;
- термін окупності інвестицій;
- співвідношення доходів і витрат за проектом;
- порівняння ситуацій "у разі реалізації проекту" і "без проекту" для інвестора і підприємства, на якому реалізується проект [2].

ВИСНОВКИ

Ми можемо підсумувати, що повнота і аргументованість бізнес-плану інвестиційного проекту свідчать про рівень кваліфікації і досвіду розробника проекту, його ділових якостей. Розробка інвестиційного проекту є методом аналізу та прогнозування роботи підприємства. Отже, важливі як результат бізнес-плану, так і процес його розробки.

Бізнес-план проекту із залучення іноземних інвестицій має бути простий і зрозумілий, стислий і добре оформлений, містити лише перевірену інформацію, конкретні твердження, показники й розрахунки.

Література:

1. Економічний аналіз: Навч. посібник. / М.А. Болух, В.З. Бурчевський / За ред. акад. НАНУ — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
2. The Economic times [Електронний ресурс]: Credit Risk — Режим доступу: http://articles.economic-times.indiatimes.com/2001-12-26/news/27469-272_1_rating-system-credit-risk-default-risk
3. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Підручник / Попович П.Я. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 365 с.
4. Кіндрацька Л.М. Бухгалтерський облік у банках України: Підручник / Кіндрацька Л.М. — К.: КНЕУ, 2001. — 636 с.
5. Cliffs Notes [Електронний ресурс]: Discounting Notes Receivable — Режим доступу: http://www.cliffsnotes.com/study_guide/Discounting-Notes-Receivable.topicArticleId-21081,articleId-21063.html
6. Ван Хорн Дж. Основи управління фінансами — М.: Фінанси і статистика, 2010 р. — 234 с.
7. Грюніг Х. ван Анализ банковских рисков: система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Хенни ван Грюнінг. — М.: Весь мир, 2007. — 304 с.

References:

1. Boliukh, M. A. and Burchevs'kyj, V. Z. (2001), *Ekonomichnyj analiz: Posibnyk* [Economic Analysis. Textbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.
  2. The Economic times (2013), "Credit Risk", available at: http://articles.economic-times.indiatimes.com/2001-12-26/news/27469272_1_rating-system-credit-risk-default-risk (Accessed 30 September 2013)
  3. Popovych, P.Ya. (2001), *Ekonomichnyj analiz diial'nosti sub'ektiv hospodariuvannia. Pidruchny* [Economic analysis of business entities. Textbook], Ekonomichna dumka Ternopil', Ukraine.
  4. Kindratska, L.M. (2001), *Bukhhalters'kyj oblik u bankakh Ukrainy: Pidruchny* [Accounting in Banks Ukraine: Tutorial], MBK, Kyiv, Ukraine.
  5. Cliffs Notes (2013), "Discounting Notes Receivable", available at: http://www.cliffsnotes.com/study_guide/Discounting-Notes-Receivable.topicArticleId-21081,articleId-21063.html (Accessed 29 September 2013)
  6. Van Khorn, Dzh. (2010), *Osnovy upravlinnia finansamy* [Fundamentals of Financial Management] *Finansy i statystyka*, Moscow, Russia
  7. Hriunyh, van K. (2007), *Analyz bankovskikh ryskov: systema otsenky korporatyvnoho upravleniya y upravleniya fynansovym* [Analysis by the bank ryskov: evaluation of a system of corporate management and finance management risk], *Ves' myr*, Moskva, Rosiia.
- Стаття надійшла до редакції 13.10.2013 р.*